

Stavovi studenata o pravima osoba homoseksualne orijentacije

Kapčić, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:820423>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET

STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Petra Kapčić

**STAVOVI STUDENATA O PRAVIMA OSOBA
HOMOSEKSUALNE ORIJENTACIJE**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET

STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Petra Kapčić

**STAVOVI STUDENATA O PRAVIMA OSOBA HOMOSEKSUALNE
ORIJENTACIJE**

DIPLOMSKI RAD

Prof.dr.sc. Marina Ajduković

Zagreb, 2023.

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Poimanje stavova prema osobama istospolne orijentacije	2
1.2. Odrednice stavova prema osobama istospolne orijentacije	2
1.3. Teorijski okvir- Hipoteza kontakta.....	4
2. Cilj, Problemi i Hipoteze	4
3. Metoda	5
3.1. Ispitanici	5
3.2. Mjerni instrument.....	7
3.2.2. Skala podržavanja prava gej muškaraca i lezbijki	8
3.2.3. Skala spremnosti na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu.....	9
3.3. Postupak istraživanja.....	10
3.4. Obrada podataka	10
4. Rezultati istraživanja	11
4.1. Razlike u podržavanju prava lezbijki i gej muškaraca s obzirom na spol studenata i područje studija koji pohađaju.....	11
4.2. Povezanost podržavanja prava lezbijki i gej muškaraca s iskustvom prethodnog kontakta s osobama homoseksualne orijentacije	12
4.3. Spremnost na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu 14	
4.3.1. Razlike u spremnosti na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu	15
4.4. Deskriptivi rezultati na pojedinim česticama Skale podržavanja prava gej muškaraca i lezbijki	16
5. Rasprava	20
5.1. Razlike u podržavanju prava lezbijki i gej muškaraca s obzirom na sociodemografska obilježja studenata.....	20
5.2. Iskustvo prethodnog kontakta s osobama homoseksualne orijentacije i podržavanje njihovih prava	22
5.3. Podržavanje određenih prava osoba homoseksualne orijentacije.....	23
5.4. Ograničenja istraživanja.....	24
5.5. Implikacije istraživanja.....	25
6. Zaključak	26
7. Literatura	28
8. Prilog	32

Stavovi studenata o pravima osoba homoseksualne orijentacije

Sažetak:

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi stavove prema pravima istospolnih parova među studentima. U istraživanju je sudjelovalo ukupno N=210 studenata, no kako su ciljana populacija ovog istraživanja bili redovni i izvanredni studenti Sveučilišta u Zagrebu u dobi od 18 do 30 godina heteroseksualne orijentacije te muškog ili ženskog roda i spola, u obradu podataka uključen je samo 181 ispitanik. U ovom istraživanju koristio se web anketni upitnik, koji se sastojao od kombinacije standardiziranih mjernih skala te novokonstruiranih pitanja. Rezultati istraživanja pokazali su kako postoje statistički značajne razlike u podržavanju prava lezbijki i gej muškarca, pri čemu su studentice te koje više podržavaju prava od studenata, te studenti/ce koji pohađaju studije pomažućih usmjerenja, studenti humanističkih studija i umjetničkog područja. Također, dobivena je pozitivna povezanost iskustva prethodnog kontakta kod studenata za podržavanje prava gej muškaraca i lezbijki, dok je kod studentica dobivena samo statistički značajna pozitivna povezanost iskustva prethodnog kontakta i podržavanja prava gej muškaraca. Dobiveni rezultati upućuju na potrebu edukacija studenata vezanih uz teme seksualne orijentacije kao i poticanje višestrukih kontakata s osobama homoseksualne orijentacije kroz obrazovanje.

Ključne riječi: prava, stavovi, gej muškarci, lezbijke, spolne razlike

Student attitudes toward the rights of homosexual people

Abstract:

The aim of this research was to determine the attitudes of students towards the rights of homosexual persons. A total of N=210 students participated in the research, but as the target population of this research were full-time and part-time students of the University of Zagreb aged 18 to 30, heterosexual and male or female, only 181 students were included in data processing. In this research, a web questionnaire was used, which consisted of a combination of standardized measurement scales and newly constructed questions. The results of the research showed that there are statistically significant differences in supporting the rights of lesbians and gay men, with female students supporting rights more than male students, as well as students attending the study of auxiliary courses, humanities and arts students. Also, in male students, a positive association of the experience of previous contact with supporting the rights of gay men and lesbians was obtained, while in female students only a statistically significant positive association of the experience of previous contact and supporting the rights of gay men was obtained. The obtained results indicate the need for education of students on the subject of sexual orientation, as well as the encouragement of contacts with persons of homosexual orientation throughout education .

Key words: rights, attitudes, gay men, lesbians, gender differences

Izjava o izvornosti

Ja, Petra Kapčić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Petra Kapčić, v.r.

Datum: 18.09.2023.

1. Uvod

Pojam seksualne orijentacije odnosi se na trajni obrazac emocionalne, romantične i seksualne privlačnosti prema osoba različitog, istoga ili oba spola. Također uključuje i osjećaj identiteta osobe koji se temelji na toj privlačnosti i povezana ponašanja te osjećaj pripadnosti zajednici osoba iste seksualne orijentacije (Američka psihološka asocijacija, 2008). Homoseksualna orijentacija, tj. homoseksualnost je prema Petzu (2005) postojanje seksualne privlačnosti i kontakata između osoba istog spola, za koje to može biti dominantan oblik seksualnog ponašanja ali i ne mora (Petz, 2005). Pojam homoseksualnosti u znanost je uveo 1869. godine mađarski liječnik K.M. Benkert, kao zamjenu za dotadašnje pogrdne nazive (Conrad i Angell, 2004), kao što su seksualna inverzija, onanija, pederastija, i treći spol za mušku homoseksualnost te lezbijska ljubav, safizam i tibadija za žensku homoseksualnost (Tomašević, 2003).

Donošenjem zakona 2014. godine o životnom partnerstvu osoba istog spola, prema kojem je istospolna zajednica „neformalno ili zakonski priznato partnerstvo između osoba u istospolnom paru“, prava osoba homoseksualne orijentacije u većini aspekata izjednačena su sa pravima osoba heteroseksualne orijentacije. Formalno životno partnerstvo je ono koje je sklopljeno pred nadležnim tijelom, dok kod neformalnog osobe nisu sklopile partnerstvo pred nadležnim tijelom, a zajednica traje najmanje tri godine i udovoljava pretpostavkama propisanim za valjanost životnog partnerstva (Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, NN 92/14, 98/19). Prema ovom zakonu učinci postojanja životnog partnerstva su pravo na nasljeđivanje, ostvarivanje roditeljske skrbi životnog partnera, pravo na stjecanje i uređivanje međusobnih odnosa u svezi imovine te pravo na međusobno pomaganje i pružanje njege i pomoći u slučaju bolesti. Prava osoba homoseksualne orijentacije ne razlikuju se niti u slučaju stjecanja imovine, donošenja odluka, poništenja i raskida životnog partnerstva, prava i obveze na skrb o životnom partneru, kao ni pravo na zaštitu privatnosti obiteljskog života i pravo na međusobno zajedništvo (Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, NN 92/14, 98/19). Izuzev spomenutog Zakona, prava osoba homoseksualne orijentacije još uvijek nisu u potpunosti izjednačena s pravima heteroseksualnih parova. Naime, Ustavom Republike Hrvatske i Obiteljskim zakonom istospolnim parovima nije omogućeno da svoju zajednicu nazivaju brakom, već samo životnim partnerstvom, kako je u Ustavu i Obiteljskom zakonu, brak definiran kao zajednica žene i muškarca (Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14; Obiteljski Zakon, NN 103/15, 98/19).

Osim toga, prema Zakonu o medicinski potpomognutoj oplodnji (NN 86/12) postupak medicinski potpomognute oplodnje nije omogućen ženama koje žive u istospolnoj zajednici već se dopušta izričito ženi i muškarcu u braku ili izvanbračnoj zajednici, te ženama koje ne žive u braku, izvanbračnoj ili istospolnoj zajednici. Ovako definiran zakon može se shvatiti kao oblik diskriminacije na temelju spolne orijentacije i bračnog statusa. Što se tiče posvojenja djeteta, prema Obiteljskom zakonu, posvajanje djece nije moguće za parove homoseksualne orijentacije (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19), no dopušteno im je ostvariti skrbništvo nad djetetom životnog partnera/ice (Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, NN 92/14, 98/19).

U Republici Hrvatskoj, osim Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola, donesen je čitav niz zakona koji reguliraju prava, ali i zabranjuju neravnopravno ponašanje i tretman osoba na osnovi njihove seksualne orijentacije. To su Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN 85/08, 112/12), Zakon o ravnopravnosti spolova (NN 82/08, 69/17); Zakon o medijima (NN 59/04, 84/11, 81/13.), Zakon o radu (NN 93/14, 127/17, 98/19) te Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21).

1.1. Poimanje stavova prema osobama istospolne orijentacije

Eagly i Chaiken (2001) definiraju stav kao „psihološku tendenciju izraženu vrednovanjem nekog objekta s određenim stupnjem odobravanja ili neodobravanja“ (Eagly i Chaiken, 2001; prema Hewstone i Stroebe, 2001). Seksualna orijentacija, konkretnije istospolna orijentacija utječe na stavove drugih prema toj osobi. Za iskazivanje neodobravanja, neprijateljstva, diskriminatornog ponašanja i averzija prema osobama istospolne orijentacije koriste se razni termini (Parmač, 2005.).

Najčešće korišten termin je homofobija. 1972. godine psiholog George Weinberg upoznao javnost s pojmom homofobije, a prema njemu ona označava strah od bivanja u blizini osobe homoseksualne orijentacije, a u slučaju samih osoba homoseksualne orijentacije predstavljao je gađenje prema samome sebi (George Weinberg, 1972; prema Herek, 2004). Prema udruzi LORI (2020) homofobija su negativni stavovi, averzija, iracionalan strah, mržnja, predrasude ili diskriminacija prema lezbijkama, gej muškarcima i biseksualnim osobama (LGB osobama), uključujući osobe koje su tako percipirane (Lezbijska organizacija Rijeka LORI, 2020.). Još jedan od termina koji se koristi za izražavanje negativnih stavova prema osobama istospolne orijentacije jest homonegativnost. Prema Morrison i Morrison (2003) moderna

homonegativnost odnosi se na negativne poglede prema osobama istospolne orijentacije, a koje su utemeljene na određenim uvjerenjima. Neki od tih uvjerenja su da osobe istospolne orijentacije nepotrebno ili nelegitimno zahtijevaju promjene kao što je pravo na sklapanje braka ili mogućnost posvajanje djece ili da preuveličavaju važnost svoje seksualne orijentacije te su time sami odgovorni za svoj marginalizirani položaj. Te na kraju, uvjerenje da je diskriminacija osoba homoseksualne orijentacije više ne postoji, tj. da je stvar prošlosti (Morrison i Morrison, 2003).

Izuzev ovog, uvedeni su i drugi novi termini kako bi opresija i neprijateljstvo prema osobama istospolne orijentacije bolje razumjeli (Herek, 2004). Slični termini koji se javljaju su seksualne predrasude, seksualne stigme i heteroseksizam (Herek, 2004). Seksualne predrasude opisuju sve negativne stavove koji se baziraju na seksualnoj orijentaciji. (Herek, 2000; prema Herek, 2004). Seksualna stigma odnosi se na stavove društva da su homoseksualne osobe i njihovi odnosi, kao i identitet koji se temelji na njima, vrlo loše, nemoralne, bolesne, kriminalne te inferiorne heteroseksualnosti. Konačna posljedica seksualne stigme je razlika u moći između osoba heteroseksualne orijentacije i istospolne orijentacije (Herek, 2004). Heteroseksizam se može koristiti za označavanje sustava, tj. institucija koje putem moći i privilegija osoba heteroseksualne orijentacije diskriminiraju osobe istospolne orijentacije. Takvi sustavi i institucije podržavaju uvjerenja da su seksualne manjine devijantne, griješne i opasne, te se time neprijateljstvo, diskriminacija i nasilje prema osobama istospolne orijentacije opravdavaju kao primjereni, pa čak i neophodni (Herek, 2004).

1.2. Odrednice stavova prema osobama istospolne orijentacije

Do sada je provedeno mnogo istraživanja o stavovima prema osobama istospolne orijentacije, te s obzirom na saznanja o tome što utječe na stavove, najviše su se ispitivala sociodemografska obilježja poput spola, dobi, obrazovanja, mjesta stanovanja ali i religioznosti i osobnog poznanstva, tj. kontakta sa osobama istospolne orijentacije.

Što se tiče razlika u stavu s obzirom na spol, istraživanje Parmač (2005) koje je provedeno sa studentima, pokazalo je da postoji statistički značajna razlika koja ide u smjeru većeg stigmatiziranja od strane muškaraca, te je također pokazano kako su muški ispitanici ti koji imaju više negativne stavove prema muškarcima homoseksualcima nego prema lezbijkama (Parmač, 2005). Takvi slični rezultati, gdje su muškarci ti koji iskazuju negativniji stav prema istospolno orijentiranim osobama od žena, dobiveni su i u mnogim drugim istraživanjima

(Cammileri i Ryan, 2006; Campo-Arias, Herazo i Cogollo, 2009; Jenkins i sur., 2009; Kite i Whitley, 1996). Istraživanje Cammileri i Ryana (2006) na studentima socijalnog rada u Australiji, pokazalo je kako su korelati negativnog stava prema homoseksualno orijentiranim osobama osim muškog roda ispitanika, konzervativni stavovi o rodnim ulogama te izostanak prethodnog kontakta s njima (Cammileri i Ryan, 2006). Osim toga, ostala istraživanja također pokazuju da osobe koje su imale iskustvo kontakta s osobama istospolne orijentacije pokazuju više pozitivan stav, odnosno osobe koje su imale manji stupanj kontakta s osobama istospolne orijentacije, izražavale su više negativan stav prema njima (Herek i Glunt, 1993; Sakalli, 2002; Smith i sur., 2009). Nadalje, rezultati istraživanja pokazuju da ispitanici/e manje podržavaju roditeljska prava gej muškaraca u odnosu na roditeljska prava lezbijki (Kamenov i sur., 2019). Također, mnogim istraživanjima je prikazana povezanost religioznosti i stavova različitih skupina ispitanika prema istospolno orijentiranim osobama, gdje su dobiveni rezultati da postoji pozitivna povezanost religioznosti i negativnog stava prema toj skupini (Masson i Bar, 2006; Rowatt i sur., 2006; prema Kozjak Mikić i Petković, 2015; Schwartz, 2010; Jugović i Ančić, 2013; Grey i sur., 2013). Što se tiče stavova studenata i područja njihovog fakulteta, istraživanja Massona i Barra (2006) i Schellenberga (1999) navode kako studenti pomagačkih profesija (liječnici, psiholozi, socijalni radnici i studenti tih struka) pokazuju pozitivnije stavove u odnosu na studente ostalih zanimanja.

Osim specifičnih odrednica koje se odnose na određivanje stavova, istraživanjem Huić i suradnika (2015) ispitivali su se specifični stavovi studenata prema određenim pravima homoseksualnih osoba. Istraživanjem je dobiveno kako su ispitanici manje skloni podržavati određena prava istospolnih parova, a to su najčešće sklapanje braka i posvajanje djece (Huić i sur., 2015). Rezultati istraživanja također su pokazali su kako su žene te koje više podržavaju prava istospolnih parova nego muškarci (Huić i sur., 2015). Zbog činjenice da ovakvih istraživanja koja se bave pravima istospolnih parova nema mnogo, posebice na području Hrvatske, ovo istraživanje važno je zato što stavovi ljudi prema osobama homoseksualne orijentacije ne moraju nužno reflektirati njihovo mišljenje o njihovim pravima (Ellis i sur., 2003).

Osim navedenih istraživanja, važno je napomenuti i referendum za ustavnu zaštitu braka, čije je raspisivanje pokrenula udruga "U ime obitelji" 2013. godine. Na referendumu su građani Republike Hrvatske imali prilike odlučivati hoće li definicija braka kao zajednica muškarca i žene biti uvrštena u Ustav Republike Hrvatske. Zaključeno je kako većina hrvatskih građana

nije spremna dopustiti istospolnim parovima da uživaju jednaka prava kao i heteroseksualni parovi, odlučivanjem da se takva definicija uvede u Ustav (Raguž i sur., 2018).

1.3. Teorijski okvir- Hipoteza kontakta

Teorijski okvir u ovom radu jest hipoteza kontakta. To je teorija kojom se pokušava objasniti smanjenje predrasuda između članova različitih skupina (Allport, 1954). Prema hipotezi kontakta, kontakt s pripadnicima manjinskih skupina, što su u ovom radu osobe istospolne orijentacije, jedan je od čimbenika koji djeluju na formiranje pozitivnih stavova odnosno smanjenje predrasuda prema pripadnicima te manjinske skupine. Prema toj teoriji, kontakt se dijeli na kvantitetu (učestalost kontakta, broj osoba u kontaktu itd.) i kvalitetu kontakta (aspekti kontakta, društveno ozračje kontakta itd.). Ova teorija više je bazirana na kvaliteti kontakta između pripadnika manjinske i većinske skupine, te bi do smanjenja negativnih stavova prema manjinskoj grupi trebalo doći ukoliko su zadovoljeni sljedeći uvjeti: da članovi grupa budu jednakog statusa, da su grupe međusobno ovisne, da među članovima grupa postoje višestruki i neformalni kontakti, da imaju zajedničke ciljeve, da su grupe u suradničkom, a ne natjecateljskom odnosu te da se smanjivanje predrasuda potiče od strane službenih autoriteta i institucija (Allport, 1954). Dakle prema teoriji, ukoliko bi studenti imali više neformalnih i višestrukih kontakata s osobama istospolne orijentacije, da su u suradnom odnosu s njima te da se više pozitivni stavovi prema njima potiču od strane raznih institucija, njihovi stavovi bili bi više pozitivni.

2. Cilj, Problemi i Hipoteze

Sukladno navedenim spoznajama **cilj ovog istraživanja** je utvrditi stavove prema pravima osoba homoseksualne orijentacije među studentima.

P1: Ispitati postoje li razlike u podržavanju prava lezbijki i gej muškaraca s obzirom na spol studenata i područje studija koji pohađaju.

H1: Očekuje se statistički značajna razlika, pri čemu se očekuje da će studentice i studenti/ice koji pohađaju studije pomagačkih usmjerenja više podržavati prava lezbijki i gej muškaraca.

P2: Ispitati postoji li povezanost podržavanja prava lezbijki i gej muškaraca s iskustvom prethodnog kontakta s osobama homoseksualne orijentacije.

H2: Očekuje se da je podržavanje lezbijki i gej muškaraca značajno pozitivno povezano s iskustvom prethodnog kontakta s osobama homoseksualne orijentacije.

3. Metoda

3.1. Ispitanici

Ciljana populacija ovog istraživanja bili su redovni i izvanredni studenti Sveučilišta u Zagrebu u dobi od 18 do 30 godina koji su heteroseksualne orijentacije te su muškog ili ženskog roda i spola. Ispitanici su odabrani metodom neprobabilističkog prigodnog uzorka, dakle odabrani su studenti koji su u vrijeme provedbe istraživanja bili pristupačniji i dostupniji za sudjelovanje. Ovakav uzorak unatoč svojim nedostacima korišten je zbog prednosti koje se očituju u ekonomičnosti, jednostavnosti te kraćem vremenu potrebnom za provedbu istraživanja (Milas, 2009).

U istraživanju je sudjelovalo ukupno N=210 studenata, od kojih je N=113 (53%) ženskog spola te N=96 (45,7%) muškog spola. Ispitanici koji su označili da su nebinarnog rodnog identiteta N=1 (0,5%), transrodne osobe N=1 (0,5%) ili osobe koje se rodno ne identificiraju N=1 (0,5%) kao i ispitanici koji su homoseksualne N= 6 (2,9%), N= 13 biseksualne (6,2%), panseksualne orijentacije N= 3 (1,4%), koji su označili ne identificiram se N= 4 (1,9%) te ostalo N=2 (1%) isključeni su iz daljnjih obrada s obzirom da je istraživanje usmjereno na populaciju koja ne pripada manjini o kojoj se stavovi ispituju. Konačni uzorak sastoji se od N=181 ispitanika, od čega su N=93 ispitanika ženskog (51.4%), a N=88 (48.6%) muškog spola.

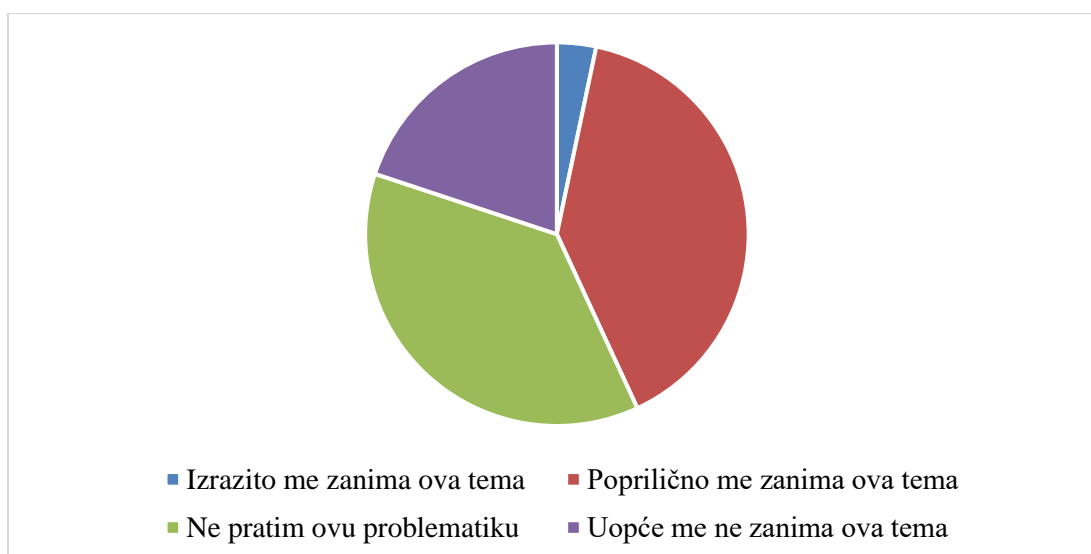
Dobni raspon kreće se od 18 do 29 godina, a najviše ispitanika, njih N=98 (54.1%) je u dobi između 22 i 25 godina, pri čemu većina ispitanika studira neko od pomagačkih zanimanja (48.6%). Najveći broj ispitanika je iz mjesta od 10 001 do 50 000 stanovnika (32.0%), a najmanji iz mjesta manjih od 1000 stanovnika (10.5%).

Tablica 3.1.
Demografska obilježja ispitanika

Varijabla		Broj (%)
Spol	Muški	88 (48.6)
	Ženski	93 (51.4)
Dob	18-21	41 (22.7)
	22-25	98 (54.1)
	≥26	42 (23.2)

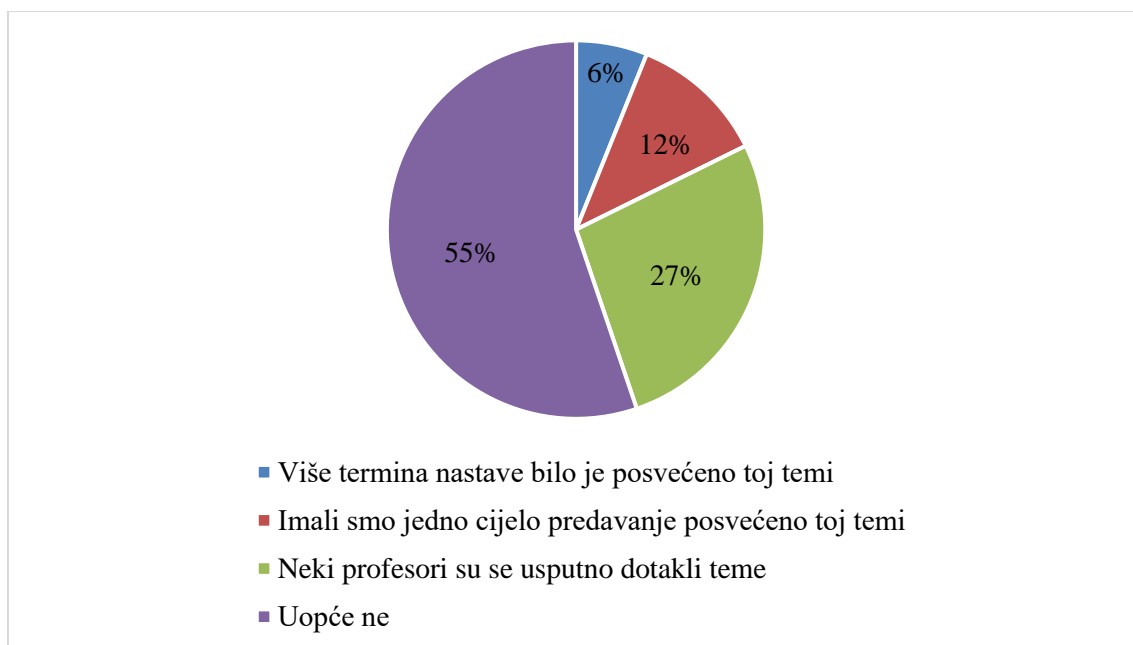
Studij	STEM područje	73 (40.3)
	Pomagačka zanimanja	88 (48.6)
	Humanističko i umjetničko područje	20 (11.0)
Veličina mjesta	Manje od 1000 stanovnika	19 (10.5)
	1001 do 10 000 stanovnika	39 (21.5)
	10 001 do 50 000 stanovnika	58 (32.0)
	50 001 - 100 000 stanovnika	39 (21.5)
	≥100 001 stanovnika	26 (14.4)

Ispitanici su za pitanje ravnopravnosti osoba homoseksualne orijentacije u društvu najviše odgovarali da ih ova tema poprilično zanima, njih N=72 (39.8%), dok njih N= 67(37.0%) ne prati ovu problematiku, te njih N=36 (19.9%) ova tema uopće ne zanima i najmanje N=6 ispitanika (3.3%) ova tema izrazito zanima.

Slika 3.1.
Zainteresiranost za pitanje ravnopravnosti osoba homoseksualne orijentacije u društvu

Što se tiče doticaja ispitanika sa sadržajima vezanim uz ravnopravnost osoba homoseksualne orijentacije u društvu u okviru nastave na fakultetu, može se primijetiti kako više od polovice ispitanika (55.2%) uopće nije imalo doticaj s ovom temom na fakultetu, pri čemu je samo 11 ispitanika (6.1%) imalo više termina nastave posvećeno ovoj temi.

Slika 3.2.

Doticaj sa sadržajima vezanim uz ravnopravnost osoba homoseksualne orijentacije

3.2. Mjerni instrument

U ovom istraživanju koristio se anketni upitnik, koji se sastoji od kombinacije standardiziranih mjernih skala te novokonstruiranih pitanja. Upitnik podijeljen je u pet tematskih cjelina: 1) osnovna obilježja ispitanika, 2) prethodni kontakti i zainteresiranost za temu ravnopravnosti osoba homoseksualne orijentacije, 3) podržavanje prava gej muškaraca, 4) podržavanje prava lezbijki te 5) ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa osoba homoseksualne orijentacije.

Prva tematska cjelina odnosi se na opća obilježja ispitanika. Ispitani su osnovni sociodemografski podaci koji su se sastojali od šest pitanja. Navedena pitanja odnosila su se na spol, rodni identitet pri čemu su ponuđene mogućnosti (a) žena; (b) muškarac; (c) transrodna osoba; (d) nebinarni rodni identitet; (e) rodno se ne identificiram te (f) ostalo. Zatim pitanja koja se odnose na seksualnu orijentaciju, dob, područje kojem pripada studij i veličinu mjesta u kojem su proveli veći dio svog života do završetka srednje škole.

Sljedeći dio upitnika odnosio se je na zainteresiranost za temu ravnopravnosti osoba homoseksualne orijentacije. Pitanje vezano za prethodne kontakte s osobama homoseksualne orijentacije preuzeto je iz istraživanja Huić i suradnika (2015). Ponuđene mogućnosti su bile: (a) nikad nisam imao/la nikakav kontakt s gej muškarcem/lezbijkom (ponder 0); (b) poznajem

osobu koja je gej muškarac/lezbijka (ponder 1); (c) član moje šire obitelji je gej muškarac/lezbijka (ponder 2); (d) član moje uže obitelji je gej muškarac/lezbijka (ponder 3); (e) imam prijatelja gej muškarca/lezbijku (ponder 4); pri čemu je ponuđena mogućnost da se označi više odgovora. Prilikom obrade podataka, odgovori su zbrojeni za istog ispitanika kako bi se dobio podatak o stupnju kontakta. Što je bliži stupanj kontakta to je veći ponder, čime je veći rezultat ukazivao i na više kontakta i na bliskiji kontakt s muškarcima/gejevima/lezbijkama (Huić i sur., 2015). Sljedeće pitanje odnosilo se je na zainteresiranost za pitanje ravnopravnosti osoba homoseksualne orijentacije u društvu koje je također preuzeto iz istraživanja Huić i suradnika (2015). Ispitanicima su za ovo pitanje dane sljedeće mogućnosti: (a) izrazito me zanima ova tema (pratim zakonske i druge propise); (b) prilično me zanima ova tema (pratim medije – TV, novine, internet); (c) slabo, baš ne pratim tu problematiku; (d) uopće me to ne zanima. Zadnjim pitanjem u ovoj cjelini ispitanici su ispitani jesu li u okviru nastave na svom studiju imali sadržaje povezane s temom seksualne orijentacije, tj. homoseksualnosti. Za odgovor su im ponuđene sljedeće mogućnosti: (a) uopće ne; (b) neki profesori su se usputno dotakli teme; (c) imali smo jedno cijelo predavanje posvećeno temi i (d) više termina nastave bilo je posvećeno toj temi. Odgovori su također preuzeti iz istraživanja Huić i suradnika (2015).

3.2.2. Skala podržavanja prava gej muškaraca i lezbijki

Treći i četvrti dio anketnog upitnika odnosio se na podržavanje prava gej muškaraca odnosno podržavanje prava lezbijki. Za ovaj dio upitnika korištena je Skala podržavanja prava gej muškaraca i lezbijki (Support for Gay and Lesbian Civil Rights Scale (SGLRCR), Brown i Henriquez, 2011). Skala podržavanja prava gej muškaraca i lezbijki sastoji se od 20 čestica. Čestice se odnose na stupanj podržavanja različitih područja prava gej muškaraca i lezbijki, a to su pravo na zaštitu zakonima, pravo na brak, posvajanje djece, slobodu izražavanja, služenje vojske, pravo na zapošljavanje, privatnost, pravo na stanovanje te podržavanje zakona o sodomiji (Brown i Henriquez, 2011). Prema autorima SGLRCR skale, raznim analizama testa predmeta dokazana je jednodimenzionalna faktorska struktura te visoka pouzdanost unutarnje konzistentnosti ($\alpha=.93$), tj. Cronbachova alfa ne bi se povećala ako bi se bilo koji predmet eliminirao. Analiza glavnih komponenti otkrila je dva faktora sa svojstvenim vrijednostima koji su činili 45,7% varijance (Brown i Henriquez, 2011). Od ispitanika se tražilo da daju odgovore, tj. označe u kojem stupnju se slažu s tvrdnjama koje su vezane za prava gej muškaraca i lezbijki, na Likertovoj skali od 7 stupnjeva, pri čemu je broj 1 označavao „Uopće se ne slažem“, a broj 7 „U potpunosti se slažem“. Za potrebe ovog istraživanja napravljene su

dvije verzije upitnika, jedna u kojoj se tvrdnje o pravima odnose na gej muškarce i druga u kojoj se te iste tvrdnje odnose na lezbijke. Također, korištena je skala adaptirana na hrvatski jezik na metodološki ispravan način od strane diplomirane socijalne radnice Erne Tomiše za potrebe njezinog diplomskog rada, čije je i dopuštenje zatraženo. Neki od primjera čestica za podražavanje prava gej muškaraca su: “Gej muškarci trebaju biti zaštićeni Zakonom o suzbijanju diskriminacije i sličnim zakonima koji ih štite od govora i zločina iz mržnje.”; “Gej muškarcima ne bi trebalo biti dozvoljeno posvajanje djece.” ili “Gej muškarci bi trebali moći slobodno pokazivati nježnost prema svojim partnerima u javnosti (držati se za ruke, zagrliti, poljubiti i sl.)” Primjer čestica za podržavanje prava lezbijki je “Lezbijkama bi trebalo biti dozvoljeno sklapanje braka.”; “Lezbijkama ne bi smjelo biti dopušteno razmetati se seksualnom orijentacijom u javnosti kroz povorke ponosa, parade ili javne skupove.” ili “Stanodavcu/ki bi trebalo biti dozvoljeno da odbije iznajmiti kuću ili stan lezbijki.”. Ukupan rezultat ove skale računa se kao zbroj svih čestica na skali, gdje viši rezultat ukazuje na veće podržavanje prava gej muškaraca i lezbijki. U originalnoj verziji skale potrebno je obrnuto bodovati 10 čestica, a to su 2., 4., 7., 8., 9., 10., 11., 16., 17. i 19. čestica, dok se u hrvatskoj verziji, kako bi se izbjegla dvostruka negacija pri prijevodu i 12. čestica boduje obrnuto. Pouzdanost unutarnje konzistencije za verziju o gej muškarcima iznosi $\alpha = .92$, a za lezbijke $\alpha = .91$. Faktorska analiza obje verzije skale pokazala je postojanje jednog faktora koji u verziji o lezbijkama objašnjava 44,3% varijance, a u verziji o gej muškarcima 47,7% varijance.

3.2.3. Skala spremnosti na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu

U zadnjem dijelu upitnika, ispitanici su se željeli ispitati o njihovoj spremnosti na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa osoba homoseksualne orijentacije u društvu. Skalu su konstruirale Kamenov, Huić i Jugović 2013. godine za potrebe njihovog istraživanja, a sastoji se od 6 čestica (Huić, Jelić, Kamenov, 2016). Čestice opisuju različite aktivnosti u društvu kroz koje netko može zastupati osobe homoseksualne orijentacije i njihova prava, te raditi na postizanju ravnopravnosti i unapređenju njihovog statusa u društvu (Huić, Jelić, Kamenov, 2016). Primjeri ovih čestica su “Posjećivanje kulturnih manifestacija/festivala (npr. Queers festival)”; “Zauzimanje za ravnopravnost osoba homoseksualne orijentacije u raspravama/razgovorima s prijateljima ili poznanicima.” ili “Uključivanje u rad nevladinih udruga koje zastupaju osobe homoseksualne orijentacije.”. Ispitanici su na Likertovoj skali od 1 (uopće ne) do 5 (sigurno da) procjenjivali u kojoj mjeri su spremni sudjelovati u određenoj aktivnosti. Pouzdanost unutarnje konzistencije iznosi $\alpha = .93$. Ukupni rezultat na skali određuje

se prosječnom vrijednosti na svim česticama, pri čemu viši rezultat odražava veću spremnost na uključivanje u pozitivna ponašanja prema homoseksualnim osobama.

3.3. Postupak istraživanja

Podaci za potrebe ovog rada prikupljeni su u okviru istraživanja koje je provedeno je u razdoblju od 10. srpnja do 31. srpnja 2023. godine. Za prikupljanje podataka korištena je metoda web ankete, koja je distribuirana putem društvene mreže Facebook. Poziv na sudjelovanje u istraživanju zajedno s poveznicom za web anketu objavljen je u različitim Facebook studentskim grupama. To su grupe studentskih domova, poput grupe “Studentski dom Stjepan Radić”, “Studentski dom dr. Ante Starčević- Šara”, ali i grupe raznih fakulteta poput grupe “Socijalni rad sve godine” i grupe “PMF- fizika”.

U uputi ispitanicima/cama navedeno je da će se prikupljeni podaci obrađivati na grupnoj razni, čime je primijenjeno načelo povjerljivosti. Dakle, odgovori pojedinaca nisu se analizirali ili iznosili izdvojeno od ostalih podataka, a uvid u podatke su imale jedino autorica istraživanja u svrhu diplomskog rada te mentorica rada. Također je primijenjeno načelo anonimnosti na način da se nisu prikupljali identifikacijski podaci ispitanika, te se nisu bilježene IP adrese. Osim anonimnosti primijenjeno je načelo dobrovoljnog sudjelovanja. Ovo načelo osigurano je na način da je svatko mogao odlučiti želi li ili ne želi sudjelovati u istraživanju te je ispitanik mogao u svakom trenutku odustati od ispunjavanja upitnika. U uputi se je također informiralo ispitanike o prirodi i sadržaju istraživanja, te je na kraju ostavljena e-mail adresa autorice istraživanja na koju su se mogli javiti ispitanici ukoliko su imali dodatnih pitanja vezanih za istraživanje.

3.4. Obrada podataka

Nakon prikupljanja podataka na softveru za administraciju anketa, Google obrasci, podaci su pohranjeni u programu Microsoft Excel gdje su pripremljeni za daljnju obradu koja se je vršila u IBM SPSS Statistics (eng. *Statistical Package for the Social Sciences*) programu. Statistička obrada dobivenih podataka u ovom istraživanju provodila se pomoću računalnog SPSS statističkog paketa (Statistical Package for Social Sciences). Za sve skale u upitniku izrađeni su deskriptivni statistički podaci (aritmetička sredina, standardna devijacija). Za ispitivanje razlika koršten je t-test te analiza varijance, a za ispitivanje povezanosti korišten je Pearsonov koeficijent korelacije,

4. Rezultati istraživanja

U nastavku slijedi prikaz dobivenih rezultata istraživanja u skladu s prethodno postavljenim problemima i hipotezama istraživanja.

4.1. Razlike u podržavanju prava lezbijki i gej muškaraca s obzirom na spol studenata i područje studija koji pohađaju

Prvim problemom htio se je dobiti uvid u razlike u podržavanju prava lezbijki i gej muškaraca s obzirom na spol studenata te područje studija koji pohađaju. Pretpostavljalo se je da će studentice više podržavati prava lezbijki i gej muškaraca, te studenti koji pohađaju studije pomagačkih usmjerenja. Za potrebe testiranja ove hipoteze korišten je t-test (Tablica 4.1.) i analiza varijance (Tablica 4.2.).

Sljedeća tablica prikazuje razlike u podržavanju prava osoba homoseksualne orijentacije s obzirom na spol.

Tablica 4.1.

Prikaz spolnih razlika u podržavanju prava gej muškaraca i podržavanju prava lezbijki

Varijabla	t	P	Spol			
			Muški (n=88)		Ženski (n=93)	
			M	SD	M	SD
Podržavanje prava gej muškaraca	-10.67	<0.001	78.95	29.91	119.28	19.58
Podržavanje prava lezbijki	-9.52	<0.001	81.08	31.03	118.94	21.26

Rezultati pokazuju kako postoji statistički značajna razlika u podržavanju prava gej muškaraca ($t=-10.67$; $p<0.001$) i prava lezbijki ($t=-9.52$; $p<0.001$) s obzirom na spol. Pri čemu studentice statistički značajno više od studenata podržavaju prava gej muškaraca ($M\check{z}=119.28$, $SD\check{Z}=19.58$; $MM=78.85$, $SDM=29.91$) i lezbijki ($M\check{z}=118.94$, $SD\check{Z}=21.56$; $MM=81.08$, $SDM=31.03$). Ovim rezultatima potvrđena je postavljena hipoteza kojom se očekivalo da će studentice biti te koje više od studenata podržavaju prava osoba homoseksualne orijentacije.

Sljedeća tablica prikazuje razlike u podržavanju prava gej muškaraca i podržavanju prava lezbijki s obzirom na studij koji pohađaju studenti.

Tablica 4.2.

Prikaz razlika s obzirom na studij u podržavanju prava gej muškaraca i podržavanju prava lezbijki

Varijabla	F	P	Studij					
			STEM područje (n=73)		Pomagačka zanimanja (n=88)		Humanistička i umjetnička područja (n=20)	
			M	SD	M	SD	M	SD
Podržavanje prava gej muškaraca	14.72	<0.001	85.04	32.11	108.76	28.48	113.10	28.42
Podržavanje prava lezbijki	12.35	<0.001	86.79	31.88	109.39	30.18	111.70	27.69

Rezultati pokazuju kako postoji statistički značajna razlika u podržavanju prava gej muškaraca i lezbijki s obzirom na studij koji pohađaju studenti. Pri čemu studenti pomagačkih profesija i studenti humanističkih te umjetničkih područja statistički značajno više od studenata STEM (eng. *science, technology, engineering, and mathematics*) područja podržavaju prava gej muškaraca ($M_{PZ}=108.76$, $SD_{PZ}=28.48$; $M_{HU}=113.10$, $SD_{HU}=28.42$; $M_{STEM}=85.04$, $SD_{STEM}=32.11$) i lezbijki ($M_{PZ}=109.39$, $SD_{PZ}=30.18$; $M_{HU}=111.70$, $SD_{HU}=27.69$; $M_{STEM}=86.79$, $SD_{STEM}=31.88$). Između studenata pomagačkih zanimanja i studenata humanističkih te umjetničkih područja nisu pronađene statistički značajne razlike.

S obzirom na ove rezultate potvrđena je hipoteza kojom se očekivala statistički značajna razlika, pri čemu se očekivalo da će studentice kao i studenti/ice koji pohađaju studije pomagačkih usmjerenja više podržavati prava lezbijki i gej muškaraca.

4.2. Povezanost podržavanja prava lezbijki i gej muškaraca s iskustvom prethodnog kontakta s osobama homoseksualne orijentacije

Prema drugom problemu istraživanja kojim se željela ispitati povezanost podržavanja prava lezbijki i gej muškaraca s iskustvom prethodnog kontakta s osobama homoseksualne orijentacije, pretpostavljalo se je da će podržavanje lezbijki i gej muškaraca biti značajno pozitivno povezano s iskustvom prethodnog kontakta s osobama homoseksualne orijentacije.

Sljedeća tablica prikazuje korelaciju konstrukata kod studenata.

Tablica 4.3.

Bivarijatne korelacije konstrukata kod studenata

	Podržavanje prava gej muškaraca	Podržavanje prava lezbijki
Prethodni kontakt s osobama homoseksualne orijentacije	0.485**	0.485**
Podržavanje prava gej muškaraca		0.907**

Napomena: **p<0.01

Rezultati pokazuju kako je kod studenata prethodni kontakt s osobama homoseksualne orijentacije statistički značajno pozitivno povezan s podržavanjem prava gej muškaraca ($r=0.485$, $p<0.01$) i podržavanjem prava lezbijki ($r=0.485$, $p<0.01$). Drugim riječima muškarci koji su imali više kontakata s osobama homoseksualne orijentacije više i podržavaju prava gej muškaraca i lezbijki.

Sljedeća tablica prikazuje korelaciju konstrukata kod studentica.

Tablica 4.4.

Bivarijatne korelacije konstrukata kod studentica

	Podržavanje prava gej muškaraca	Podržavanje prava lezbijki
Prethodni kontakt s osobama homoseksualne orijentacije	0.213*	0.193
Podržavanje prava gej muškaraca		0.952**

Napomena **p<0.01; *p<0.05

Prema ovim rezultatima je vidljivo kako je kod studentica prethodni kontakt s osobama homoseksualne orijentacije statistički značajno pozitivan povezan samo s podržavanjem prava gej muškaraca ($r=0.213$, $p<0.05$), ali ne i s podržavanjem prava lezbijki ($r=0.193$, $p<0.05$) što znači kako žene koje su imale više kontakata s osobama homoseksualne orijentacije više i podržavaju prava gej muškaraca.

Dobivenim rezultatima većim dijelom je potvrđena postavljena hipoteza kojom se očekivalo da će postojati statistički značajna pozitivna povezanost između prethodnog kontakta s osobama homoseksualne orijentacije i podržavanjem prava gej muškaraca i lezbijki. Hipoteza nije potvrđena u dijelu stat podržavanja prava lezbijki od strane studentica.

4.3. Spremnost na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu

Rezultati na skali spremnosti na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu pokazuju kako su ispitanici najspremniji zauzeti se za ravnopravnost osoba homoseksualne orijentacije u raspravama/razgovorima s prijateljima ili poznanicima ($M=3.15$, $SD=1.67$), a najmanje sudjelovati u povorci ponosa ($M=1.87$, $SD=1.25$).

U tablici koja slijedi prikazani su deskriptivni podaci na pojedinim česticama Skale spremnosti na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu.

Tablica 4.5.

Deskriptivni podaci na pojedinim česticama Skale spremnosti na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu

	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Posjećivanje kulturnih manifestacija/festivala (npr. Queers festival)	1.00	5.00	2.14	1.37
Potpisivanje peticije za povećanje/ostvarivanje prava osoba homoseksualne orijentacije	1.00	5.00	2.73	1.69
Zauzimanje za ravnopravnost osoba homoseksualne orijentacije u raspravama/razgovorima s prijateljima ili poznanicima	1.00	5.00	3.15	1.67
Sudjelovanje u povorci ponosa	1.00	5.00	1.87	1.25
Glasovanje za povećanje/ostvarivanje prava osoba homoseksualne orijentacije	1.00	5.00	2.73	1.72

Uključivanje u rad nevladinih udruga koje zastupaju osobe homoseksualne orijentacije	1.00	5.00	2.08	1.37
---	------	------	------	------

4.3.1. Razlike u spremnosti na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu

S obzirom na razlike u spremnosti na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu, prema rezultatima može se vidjeti kako su studentice statistički značajno više od studenata spremnije na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba ($M_{\bar{z}}=3.27$, $SD_{\bar{z}}=1.17$; $M_M=1.58$, $SD_M=0.94$), kao i kod podržavanja prava osoba homoseksualne orijentacije. Sljedeća tablica prikazuje ove razlike.

Tablica 4. 6.

Prikaz spolnih razlika u spremnosti na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu

Varijabla	<i>t</i>	<i>P</i>	Spol			
			Muški (<i>n</i> =88)		Ženski (<i>n</i> =93)	
			<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu	-10.72	<0.001	1.58	0.94	3.27	1.17

Sljedeća tablica prikazuje razlike u spremnosti na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu s obzirom na studij koji pohađaju studenti.

Tablica 4.7.

Prikaz razlika u spremnosti na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu s obzirom na područje studija

Varijabla	F	P	Studij					
			STEM područje (n=73)		Pomagačka zanimanja (n=88)		Humanistička i umjetnička područja (n=20)	
			M	SD	M	SD	M	SD
Ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu	15.02	<0.001	1.83	1.12	2.80	1.32	3.15	1.47

Kako je vidljivo u tablici, također je dobivena statistički značajna razlika kod spremnosti na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa osoba homoseksualne orijentacije s obzirom na studij koji pohađaju studenti. Studenti pomažućih zanimanja, humanističkih i umjetničkih područja, značajno su spremniji na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba ($M_{PZ}=2.80$, $SD_{PZ}=1.32$; $M_{HU}=3.15$, $SD_{HU}=1.47$; $M_{STEM}=1.83$, $SD_{STEM}=1.12$)

4.4. Deskriptivi rezultati na pojedinim česticama Skale podržavanja prava gej muškaraca i lezbijki

U Tablici 4.8. prikazani su deskriptivni podaci na pojedinim česticama Skale podržavanja prava gej muškaraca i lezbijki koje se odnose na gej muškarce.

Tablica 4.8.

Deskriptivni podaci na pojedinim česticama Skale podržavanja prava gej muškaraca i lezbijki koje se odnose na gej muškarce

	Min	Max	M	SD
1. Gej muškarci trebaju biti zaštićeni Zakonom o suzbijanju diskriminacije i sličnim zakonima koji ih štite od govora i zločina iz mržnje.	1.00	7.00	4.75	2.30
2. Gej muškarcima ne bi trebalo biti dozvoljeno posvajanje djece.*	1.00	7.00	4.35	2.55
3. Gej muškarcima bi trebalo biti dozvoljeno sklapanje braka.	1.00	7.00	4.77	2.37
4. Homoseksualna orijentacija za muškarce trebala bi biti zakonom zabranjena u Hrvatskoj.*	1.00	7.00	5.78	1.87
5. Strani državljanin, partner gej muškarca, trebao bi dobiti ista građanska prava kao i strani državljanin, partner heteroseksualne žene.	1.00	7.00	5.09	2.12
6. Gej muškarci bi trebali moći slobodno pokazivati nježnost prema svojim partnerima u javnosti	1.00	7.00	4.28	2.45
7. Gej muškarcima ne bi smjelo biti dopušteno razmetati se seksualnom orijentacijom u javnosti kroz povorke ponosa, parade ili javne skupove.*	1.00	7.00	3.86	2.39
8. Državi bi trebalo biti dozvoljeno cenzuriranje časopisa, novina ili ostalih tiskanih materijala koji se bave temama vezanim uz mušku homoseksualnost.*	1.00	7.00	5.12	2.10
9. Gej muškarcima ne bi smjelo biti dozvoljeno poučavanje i rad s djecom školske dobi.*	1.00	7.00	5.51	2.06
10. Javne knjižnice ne bi smjele držati knjige koje se bave temama vezanim uz gej muškarce.*	1.00	7.00	5.52	2.02
11. Novac iz državnog proračuna ne bi se trebao davati organizacijama koje promoviraju toleranciju i zaštitu ljudskih prava gej muškaraca.*	1.00	7.00	4.75	2.24
12. Stanodavcu/ki bi trebalo biti dozvoljeno da odbije iznajmiti kuću ili stan gej muškarcu.*	1.00	7.00	5.18	2.21
13. Pokret za prava gej muškaraca jednako je važan kao i drugi povijesni pokreti za građanska prava, poput onih protiv rasizma ili za prava žena.	1.00	7.00	3.75	2.20
14. Ako se otkrije da je osoba u službi vojske gej muškarac, otpuštanje tog muškarca iz vojne službe ne bi smjelo biti dozvoljeno.	1.00	7.00	5.24	2.06

15. Homoseksualna orijentacija potencijalnog zaposlenika ne bi smjela biti prepreka pri njegovom zapošljavanju.	1.00	7.00	5.86	1.65
16. Pokret za ljudska prava gej muškaraca ukazuje na pad moralnosti u Hrvatskoj.*	1.00	7.00	5.12	2.02
17. Ako gej muškarcima damo jednaka prava kao i heteroseksualnim osobama, morat ćemo ta ista prava dati i drugim „alternativnim životnim stilovima“, poput incesta.*	1.00	7.00	5.37	1.99
18. Država se nema pravo miješati u privatni sporazumni seksualni život gej muškaraca.	1.00	7.00	5.60	1.80
19. Za muškarce, dobna granica za pristanak na spolni odnos trebala bi biti viša za homoseksualni spolni odnos nego za heteroseksualni spolni odnos.*	1.00	7.00	5.56	1.74
20. Zalaganje za prava gej muškaraca ujedno pomaže i zaštititi prava svih ostalih ljudi.	1.00	7.00	4.22	2.10

Napomena: * - čestice obrnuto bodovane

Može se primijetiti kako je aritmetička sredina svih čestica iznad teorijske sredine skale, osim na 7. – „Gej muškarcima ne bi smjelo biti dopušteno razmetati se seksualnom orijentacijom u javnosti kroz povorke ponosa, parade ili javne skupove“ ($M=3.86$, $SD=2.39$) i 13. čestici – „Pokret za prava gej muškaraca jednako je važan kao i drugi povijesni pokreti za građanska prava, poput onih protiv rasizma ili za prava žena“ ($M=3.75$, $SD=2.20$). Ispitanici se u najvećoj mjeri slažu s 15. tvrdnjom – „Homoseksualna orijentacija potencijalnog zaposlenika ne bi smjela biti prepreka pri njegovom zapošljavanju“ ($M=5.86$, $SD=1.65$).

U Tablici 4.9. prikazani su deskriptivni podaci na pojedinim česticama Skale podržavanja prava gej muškaraca i lezbijki koje se odnose na lezbijke.

Tablica 4.9.

Deskriptivni podaci na pojedinim česticama Skale podržavanja prava gej muškaraca i lezbijki koje se odnose na lezbijke

	Min	Max	M	SD
1. Lezbijke trebaju biti zaštićene Zakonom o suzbijanju diskriminacije i sličnim zakonima koji ih štite od govora i zločina iz mržnje.	1.00	7.00	4.83	2.30
2. Lezbijkama ne bi trebalo biti dozvoljeno posvajanje djece.*	1.00	7.00	4.40	2.63
3. Lezbijkama bi trebalo biti dozvoljeno sklapanje braka.	1.00	7.00	4.74	2.42
4. Homoseksualna orijentacija za žene trebala bi biti zakonom zabranjena u Hrvatskoj.*	1.00	7.00	5.80	1.81
5. Strana državljanka, partnerica lezbijke, trebala bi dobiti ista građanska prava kao i strana državljanka, partnerica heteroseksualnog muškarca.	1.00	7.00	5.12	2.08
6. Lezbijke bi trebale moći slobodno pokazivati nježnost prema svojim partnericama u javnosti (držati se za ruke, zagrliti, poljubiti i sl.).	1.00	7.00	4.35	2.36
7. Lezbijkama ne bi smjelo biti dopušteno razmetati se seksualnom orijentacijom u javnosti kroz povorke ponosa, parade ili javne skupove.*	1.00	7.00	4.11	2.46
8. Državi bi trebalo biti dozvoljeno cenzuriranje časopisa, novina ili ostalih tiskanih materijala koji se bave temama vezanim uz žensku homoseksualnost.*	1.00	7.00	5.39	2.02
9. Lezbijkama ne bi smjelo biti dozvoljeno poučavanje i rad s djecom školske dobi.*	1.00	7.00	5.52	2.06
10. Javne knjižnice ne bi smjele držati knjige koje se bave temama vezanim uz lezbijke.*	1.00	7.00	5.49	2.04
11. Novac iz državnog proračuna ne bi se trebao davati organizacijama koje promoviraju toleranciju i zaštitu ljudskih prava lezbijki.*	1.00	7.00	4.71	2.32
12. Stanodavcu/ki bi trebalo biti dozvoljeno da odbije iznajmiti kuću ili stan lezbijki.*	1.00	7.00	5.31	2.14
13. Pokret za prava lezbijki jednako je važan kao i drugi povijesni pokreti za građanska prava, poput onih protiv rasizma ili za prava žena.	1.00	7.00	3.93	2.20
14. Ako se otkrije da je osoba u službi vojske lezbijka, otpuštanje te žene iz vojne službe ne bi smjelo biti dozvoljeno.	1.00	7.00	5.12	2.10
15. Homoseksualna orijentacija potencijalne zaposlenice ne bi smjela biti prepreka pri njenom zapošljavanju.	1.00	7.00	5.76	1.75

16. Pokret za ljudska prava lezbijki ukazuje na pad moralnosti u Hrvatskoj.*	1.00	7.00	5.04	2.06
17. Ako lezbijkama damo jednaka prava kao i heteroseksualnim osobama, morat ćemo ta ista prava dati i drugim „alternativnim životnim stilovima“, poput incesta.*	1.00	7.00	5.38	1.94
18. Država se nema pravo miješati u privatni sporazumni seksualni život lezbijki.	1.00	7.00	5.61	1.75
19. Za žene, dobna granica za pristanak na spolni odnos trebala bi biti viša za homoseksualni spolni odnos nego za heteroseksualni spolni odnos.*	1.00	7.00	5.59	1.69
20. Zalaganje za prava lezbijki ujedno pomaže i zaštititi prava svih ostalih ljudi.	1.00	7.00	4.33	2.13

Napomena: * - čestice obrnuto bodovane

Prema ovim rezultatima vidljivo je kako je aritmetička sredina svih čestica iznad teorijske sredine skale, osim na 13. čestici – „*Pokret za prava lezbijki jednako je važan kao i drugi povijesni pokreti za građanska prava, poput onih protiv rasizma ili za prava žena*“ ($M=3.93$, $SD=2.20$). Ispitanici se u najvećoj mjeri ne slažu s 4. tvrdnjom (obrnuto bodovanje) - „*Homoseksualna orijentacija za žene trebala bi biti zakonom zabranjena u Hrvatskoj*“ ($M=5.80$, $SD=1.81$).

5. Rasprava

U nastavku slijedi objašnjenje dobivenih rezultata istraživanja u okviru teorijskog polazišta i postojećih spoznaja.

5.1. Razlike u podržavanju prava lezbijki i gej muškaraca s obzirom na sociodemografska obilježja studenata

Rezultati ovog istraživanja su pokazali kako postoje statistički značajne razlike u podržavanju prava lezbijki i gej muškaraca, pri čemu su studentice te koje više podržavaju prava od studenata. Ovakvi rezultati su u skladu s dosadašnjim saznanjima i provedenim istraživanjima vezanim uz stavove o osobama homoseksualne orijentacije (Campo-Arias, Herazo i Cogollo, 2009; Costa i Davies, 2012; Kozjak Mikić, i Petković, 2015; Parmač, 2005) i njihovim pravima (Huić i sur, 2015; Ellis i sur, 2003). Razlog za ovakve rezultate može biti to što dosadašnji pregledi istraživanja pokazuju kako će žene zbog društvenih očekivanja biti više empatične od muškaraca (Hoffman, 1977), te samim time će više od muškaraca pokazivati razumijevanje i podršku za marginalizirane grupe, što su u ovom istraživanju osobe homoseksualne orijentacije. Isto tako, prema tradicionalnim ženskim ulogama, žene su

povezivane s ulogom njegovateljice i osobe koja brine za svoje potomke (Blackstone, 2003) što također može utjecati na pozitivniji i inkluzivni stav prema različitim grupama. Izuzev toga, na stavove muškaraca mogu utjecati stroga očekivanja okoline o tradicionalnim rodnim ulogama (Nierman i sur., 2007). Homoseksualna orijentacija se može promatrati kao kršenje tih tradicionalnih rodnih uloga (Kite i Deaux, 1987; Kite i Whitely, 1998, prema Huić i sur., 2015) koja ima nalažu da se distanciraju od stvari koje su povezane sa ženstvenošću, te sukladno tome muškarci mogu osjećati pritisak da iskažu negativne stavove prema gej muškarcima i lezbijkama kao i njihovim pravima, kako bi potvrdili vlastitu maskulinitet (Nierman i sur., 2007). Istraživanje LaMar i Kite-a (1998) također upućuje da su muškarci heteroseksualne orijentacije manje tolerantni od žena, te da žene manje osuđuju gej muškarce i lezbijke (LaMar i Kite, 1998).

Nadalje, dobiveni rezultati također upućuju na postojanje statistički značajne razlike u podržavanju prava gej muškaraca i lezbijki s obzirom na studij koji pohađaju studenti. Dakle, studenti koji pohađaju studije pomagačkih usmjerenja, studenti humanističkih studija i umjetničkog područja više podržavaju prava od studenata STEM područja. Ovakvi nalazi su u skladu s dosadašnjim istraživanjima koja ukazuju da studenti pomagačkih i društvenih usmjerenja imaju pozitivnije stavove prema osobama homoseksualne orijentacije (Schellenberg, Hirt i Sears, 1999; Mason i Barr, 2006) i njihovim pravima (Costa i sur., 2014). Postoji nekoliko mogućih objašnjenja za ove dobivene razlike. Prvo objašnjenje je da studijske programe društvenih i umjetničkih usmjerenja više upisuju žene, te je posljedično na takvim studijima veći udio studentica (Schellenberg, Hirt i Sears, 1999), a kako je prethodno zaključeno studentice su te koje više podržavaju osobe homoseksualne orijentacije i njihova prava. Osim toga, osobe koje već imaju pozitivnije stavove o osobama homoseksualne orijentacije kao i manje tradicionalne stavove o seksualnosti i spolu, vjerojatnije će odabirati studijska usmjerenja za koja su tipični liberalniji stavovi od studenata koji biraju znanstvena područja (Schellenberg, Hirt i Sears, 1999). Još jedno od mogućih objašnjenja je da su studenti pomažućih profesija poput socijalnog rada, psihologije, pedagogije i medicine u svom obrazovanju izloženi temama različitosti, socijalne pravde i diskriminacije, što može potaknuti njihovo razumijevanje i empatiju za osobe homoseksualne orijentacije te time i pozitivnije stavove prema njihovim pravima. Također, činjenica da su studenti ovih profesija u doticaju sa etičkim kodeksima koji naglašavaju obvezu svojih članova da poštuju različitosti, bore se protiv diskriminacije i ne dopuste da nečija seksualna orijentacija utječe na njihov rad i pružanje usluga (Svjetsko medicinsko udruženje, 1983; Međunarodno vijeće medicinskih

sestara, 2006; Američka udruga psihologa, 2010; Britansko psihološko društvo, 2009; Nacionalna udruga socijalnih radnika, 2008; prema Papadaki i sur., 2015). Rezultati također pokazuju kako između studenata pomagačkih zanimanja i studenata humanističkih te umjetničkih područja nisu pronađene statistički značajne razlike, što znači da oni u jednakoj mjeri podržavaju prava osoba homoseksualne orijentacije.

Osim za podržavanje prava osoba homoseksualne orijentacije, dobiveni su rezultati pokazali kako postoje i spolne razlike i razlike s obzirom na studij koji pohađaju studenti u spremnosti na ponašanje koje je usmjereno na poboljšanje statusa osoba homoseksualne orijentacije u društvu. Dakle studentice, kao i studenti/ice koji pohađaju studije pomagačkih usmjerenja su spremniji na ovakva ponašanja, što je bilo očekivano s obzirom na rezultate prethodnih istraživanja. Kako je prethodno navedeno žene su te koje više podržavaju osobe homoseksualne orijentacije i njihova prava (Cammileri i Ryan, 2006; Campo-Arias, Herazo i Cogollo, 2009) kao i studenti/ice pomagačkih usmjerenja (Schellenberg, Hirt i Sears, 1999; Mason i Barr, 2006) te sukladno tome su i spremniji na ponašanja koja su usmjerena na poboljšanje njihovog statusa u društvu. Osim toga deskriptivni rezultati pokazuju kako su studenti i studentice najspremniji zauzeti se za ravnopravnost osoba homoseksualne orijentacije u raspravama/razgovorima s prijateljima ili poznanicima, a najmanje sudjelovati u povorci ponosa i posjećivati kulturne manifestacije i festivale. Ovakvi rezultati također su u skladu s rezultatima istraživanja Huić, Jelić i Kamenov (2013) gdje su ispitanici spremniji na ponašanja za koja nije potrebno previše truda i vremena, kao što je zauzimanje za ravnopravnost u razgovorima ili glasovanja za njihova prava. Za ponašanja u kojima je potrebno više ulaganja i truda kao i sami kontakt s osobama homoseksualne orijentacije poput sudjelovanja u povorci ponosa, većina ispitanika nije spremna (Huić, Jelić i Kamenov, 2013).

5.2. Iskustvo prethodnog kontakta s osobama homoseksualne orijentacije i podržavanje njihovih prava

Drugim problemom ovog istraživanja htjela se ispitati povezanost podržavanja prava osoba homoseksualne orijentacije s iskustvom prethodnog kontakata. Rezultati su pokazali kako postoji pozitivna povezanost kod studenata za podržavanje prava gej muškaraca i lezbijki, dok je kod studentica dobivena samo statistički značajna pozitivna povezanost iskustva prethodnog kontakta i podržavanja prava gej muškaraca. Ovakvi rezultati u podudaraju se s rezultatima dosadašnjih istraživanja (Smith, Axelton i Saucier, 2009; Hinrichs i Rosenberg, 2002, Huić i sur., 2015) koji pokazuju kako je iskustvo kontakta s osobama homoseksualne

orijentacije povezano s pozitivnijim stavovima prema toj skupini. Takvi rezultati se mogu objasniti i sa prethodno navedenom Allportovom teorijom hipoteze kontakata. Prema teoriji kontakt s pripadnicima manjinskih skupina jedan je od čimbenika koji djeluju na formiranje pozitivnih stavova i smanjenje predrasuda prema pripadnicima te manjinske skupine (Allport, 1954), ali da su pritom zadovoljeni određeni kriteriji, poput jednakog statusa članova i zajedničkih ciljeva koji se moraju postići kroz suradnju (Allport 1954; prema Smith, Axelton i Saucier, 2009). Međutim, istraživanja koja su uslijedila nakon Allportove hipoteze kontakata otkrila su da je kontakt, čak i kada ne ispunjava ove uvjete, imao pozitivne učinke na stavove prema pripadnicima manjinskih skupina (Hewstone i Brown 1986; Riordan i Ruggiero 1980; prema Smith, Axelton i Saucier, 2009), također istraživanje Herek i McLemore (2013) ukazuje kako je dovoljan i samo površan kontakt za pozitivnije stavove prema pripadnicima manjinskih skupina (Herek i McLemore, 2013; prema Huić, Jelić i Kamenov, 2013). Rezultati ovog istraživanja koja se odnose na studentice kod kojih nije dobivena statistički značajna povezanost iskustva prethodnog kontakta i podržavanja prava lezbijki u skladu su sa istraživanjem Mata, Ghavami i Wittig, (2010). Njihovim istraživanjem rezultati pokazuju povezanost prethodnog socijalnog kontakta i stavova prema osobama homoseksualne orijentacije, no samo kada su objekt stava gej muškarci, ali ne i lezbijke (Mata, Ghavami i Wittig, 2010).

5.3. Podržavanje određenih prava osoba homoseksualne orijentacije

Deskriptivni rezultati na skali podržavanja prava osoba homoseksualne orijentacije pokazali su kako se ispitanici u najvećoj mjeri slažu da seksualna orijentacija gej muškaraca ne bi smjela biti prepreka njihovom zapošljavanju. Ovakve rezultate dobile su Huić Jugović i Kamenov (2015) gdje su ispitanici također najveću podršku pružali za pravo lezbijki i gej muškaraca na zapošljavanje. Ispitanici su se najmanje slagali sa tvrdnjom da bi gej muškarcima smjelo biti dopušteno razmetati se seksualnom orijentacijom u javnosti kroz povorke ponosa, parade ili javne skupove te da je pokret za prava gej muškaraca jednako je važan kao i drugi povijesni pokreti za građanska prava, poput onih protiv rasizma ili za prava žena. Za prava lezbijki ispitanici su se u najvećoj mjeri slagali sa tvrdnjom da homoseksualna orijentacija ne bi smjela biti zabranjena za lezbijke u Republici Hrvatskoj, dok su se najmanje slagali sa tvrdnjom da je pokret za prava lezbijki jednako važan kao i drugi povijesni pokreti za građanska prava, poput onih protiv rasizma ili za prava žena. Što se tiče prava na sklapanje braka, ispitanici su se u jednakoj mjeri slagali s ovim pravom i za lezbijke i za gej muškarce, ali za

oboje u manjoj mjeri. Razlog za veću podršku pravu zapošljavanja gej muškaraca može biti okviru različitih razumijevanja različitih prava. Tako se pravo na zapošljavanje može smatrati samo građanskim pravom prema kojemu bi osobe homoseksualne orijentacije trebale imati jednaka prava kao i ostali građani (Loftus, 200; prema Huić, Jugović i Kamenov, 2015). Dok se pravo na povorke ponosa i parade, kao i pravo na sklapanje braka može više gledati kroz pitanje moralnosti (Loftus, 2001; prema Huić, Jugović i Kamenov, 2015). Dakle na ovakve stavove može imati i utjecaj religije budući da mnoge religije homoseksualnost tumače kao nešto što je suprotno njihovim sustavima vrijednosti time i dovodi u pitanje njihovu moralnost (Fone, 2000, Toulouse, 2002; prema Whitely, 2009). Kako ovo istraživanje nije bilo fokusirano na razlike u podržavanju različitih prava, daljnjim istraživanjima trebalo bi se fokusirati na detaljnije ispitivanje aspekata ovih prava, kako bi se dobila jasnija slika o stavovima studenata o pravima osoba homoseksualne orijentacije.

5.4. Ograničenja istraživanja

Iako istraživanje ima svoju važnost zbog neistražene tematike na hrvatskom području te spoznaja o stavovima prema pravima osoba homoseksualne orijentacije postoji nekoliko ograničenja ovog istraživanja koja će biti iznesena u nastavku.

Prvo ograničenje odnosi se na nacrt istraživanja. Za ovo istraživanje koristio se neeksperimentalni nacrt, što znači da se ne mogu donositi zaključci o uzročno-posljedičnoj vezi između varijabli. S obzirom na to, postojala je mogućnost utjecaja nekih drugih varijabli na rezultate. Dakle uz spol i područje studija, na stavove su još mogli utjecati čimbenici poput vjerskih uvjerenja studenata, političkih ideologija, te prevladavajućih stavova unutar obitelji i zajednice u kojoj borave.

Drugo ograničenje odnosi se na postupak uzorkovanja. Kao što je prethodno navedeno, u ovom istraživanju ispitanici su odabrani metodom prigodnog uzorka. Nedostatak ovakvog načina odabira ispitanika je velika vjerojatnost pristranosti ispitanika (Milas, 2009). Što znači da postoji mogućnost da se ispitanici ovog istraživanja razlikuju po određenim karakteristikama od ispitanika koji nisu sudjelovali u istraživanju, tj. nisu bili uključeni u ovaj uzorak. Primjenjujući to da ovo istraživanje, postoji vjerojatnost da su u ovom istraživanju više bili skloni sudjelovati studenti koji imaju pozitivnije stavove prema osobama homoseksualne orijentacije, pojedinci koji su općenito zainteresirani za teme ljudskih prava, posebice prava lgbt zajednice, društvene jednakosti i inkluzivnosti te su sudjelovanjem željeli izraziti svoju

solidarnost. S druge strane postoji mogućnost da su u istraživanju bili skloniji sudjelovati i oni koji imaju negativnije stavove prema osobama homoseksualne orijentacije te su sudjelovanjem željeli iskazati svoja uvjerenja i negativno mišljenje prema pravima osoba homoseksualne orijentacije. Nadalje, nedostatak uporabe metode prigodnog uzorka jest to što takav uzorak nije reprezentativan za populaciju koju predstavlja, što su u ovom istraživanju studenti Sveučilišta u Zagrebu. Dobiveni rezultati mogu se interpretirati jedino na razini uzorka ovog istraživanja te generalizacija dobivenih rezultata istraživanja nije moguća na ciljanoj populaciji. Sljedeći nedostatak vezan za uzorkovanje koji se javio u ovom istraživanju jest manji broj muških studenata u uzorku, što također može utjecati na dobivene rezultate. Kako bi se izbjegla prethodno navedena ograničenja, savjetuje se za buduća istraživanja neka od probabilističkih metoda uzorkovanja.

Korištenje web ankete kao metode prikupljanja podataka ima mnoge prednosti poput praktičnosti i ekonomičnosti, no postoji nekoliko nedostataka koji također mogu utjecati na rezultate istraživanja te na njih treba obratiti pažnju. Prvi nedostatak je nedovoljna pokrivenost ciljane populacije, što znači da su bili ispitivani samo oni ispitanici koji su bili dostupni, dok određeni dio ispitanika nije bio obuhvaćen. U ovom istraživanju web anketa se distribuirala putem društvene mreže Facebook te s time nisu bile obuhvaćene osobe koje ne koriste Facebook mrežne stranice te nemaju korisnički račun. Osim toga, korištenjem ove metode ne postoji mogućnosti dodatnog pojašnjenja određenih pitanja ukoliko se jave određene poteškoće kod razumijevanja pitanja. Postoji mogućnost i da ispitanici imaju problema tijekom davanja odgovora, zbog toga što ne raspolažu svi jednakom kompjuterskom opremom te jednakom internetskom vezom te činjenica da nisu svi ispitanici okruženi jednakim uvjetima tijekom ispunjavanja ankete. Može se dogoditi da određeni ispitanici rješavaju anketu kada je prisutna određena buka, da imaju slabo osvjetljenje ali i da se sami nalazi u različitom psihofizičkom stanju kao što je umor, slabost, dosada i slično (Galešić, 2003) što sve može utjecati na točnost i kvalitetu rezultata istraživanja.

5.5. Implikacije istraživanja

Rezultati ovog istraživanja ukazuju na razlike između studenata i studentica u podržavanju prava kao i razlike između studenata pomažućih profesija i studenata STEM područja. Iako su studentice i studenti/ce koji pohađaju studijske programe pomagačkog usmjerenja oni koji više podržavaju prava osoba homoseksualne orijentacije, treba nastaviti sa

senzibilizacijom i poticanjem tolerancije među studentima. Kako je više od polovice ispitanika istraživanja izjavilo da nije imalo doticaja sa temama vezanim uz homoseksualnost, uključivanje sadržaja, ponajviše u studijske programe studenata koji će raditi s ljudima, povezanih s LGBTQ+ pravima, problemima i izazovima može pomoći da bolje razumiju potrebe ove populacije, ali i razviti pozitivnije stavove. Važno je i potaknuti studente da prepoznaju kako njihovi stavovi i znanje o gej muškarcima i lezbijkama i njihovim pravima mogu biti relevantni za njihovu profesionalnu praksu, te da kroz svoje obrazovanje prepoznaju i rješavaju heteroseksizam (Papadaki i sur., 2015). Također, rezultati su pokazali kako više kontakta s osobama homoseksualne orijentacije može imati pozitivan učinak na stavove studenata, jer time unaprjeđuju svoje znanje o toj populaciji te imaju temelj za promjenu nekih stereotipnih mišljenja (Herek, 2007; prema Huić, Jugović i Kamenov, 2015). S obzirom na ta saznanja, određeni programi i edukacije trebali bi naglašavati i dati priliku za pozitivan kontakt s homoseksualnim osobama ili informirati o činjenici da su gej muškarci i lezbijke među nama i mogu biti nama bliske osobe (Huić, Jugović i Kamenov, 2015). Također se može u sklopu obrazovanja, ovisno o studiju, omogućiti osobama homoseksualne orijentacije da same kroz gostovanja pričaju o vlastitim iskustvima, problemima i izazovima.

Studenti socijalnog rada kao i socijalni radnici mogu koristiti nalaze istraživanja za osvješćivanje važnosti antidiskriminacijskih politika i praksi unutar socijalnog rada, što uključuje inkluzivno i podržavajuće okruženje za korisnike homoseksualne orijentacije. Također, mogu potaknuti na informiranje javnosti kao i zagovaranje promjena socijalne politike koja štiti prava i dobrobit osoba homoseksualne orijentacije.

6. Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi stavove studenata o pravima osoba homoseksualne orijentacije. Ispitivale su se razlike u podržavanju prava s obzirom na spol i područje studija koji pohađaju studenti te povezanost iskustva osobnog kontakta s osobama homoseksualne orijentacije i podržavanja njihovih prava.

Dobiveni su rezultati pokazali kako postoje statistički značajne razlike u oba slučaja, čime je bila potvrđena prethodno postavljena hipoteza. Ovakvi nalazi bili su u skladu s prethodnim saznanjima, te jedno od mogućih objašnjenja za njih je da na stavove studenata mogu utjecati tradicionalne rodne uloge, dok se homoseksualna orijentacija smatra kršenjem tih uloga. Nalazi

vezani uz razlike s obzirom na studij koji pohađaju studenti mogu se objasniti činjenicom da su ti studenti više izloženi temama različitosti, socijalne pravde i diskriminacije, što može potaknuti njihovo razumijevanje i empatiju, pa time i pozitivnije stavove o pravima osoba homoseksualne orijentacije. Ostali rezultati su pokazali kako postoji pozitivna povezanost kod studenata za podržavanje prava gej muškaraca i lezbijki, dok je kod studentica dobivena samo statistički značajna pozitivna povezanost iskustva prethodnog kontakta i podržavanja prava gej muškaraca, čime je djelomično potvrđena hipoteza. Iako je potvrđena hipoteza u postojanju razlika u stavovima studenata prema osobama homoseksualne orijentacije s obzirom na spol i studijski smjer, točni uzroci ovih stavova ne mogu biti utvrđeni kako se ne radi o eksperimentalnom nacrtu, što daje prostora za daljnje analize i istraživanje ove tematike. Također, kako se ovim istraživanjem nisu ispitivale razlike u podržavanju određenih prava osoba homoseksualne orijentacije, daljnjim istraživanjima trebao bi se dobiti uvid u aspekte i stupanj podržavanja različitih prava. Time bi se dobila jasnija slika o podršci i stavovima studenata o pravima osoba homoseksualne orijentacije.

Popis tablica

Tablica 3.1. Demografska obilježja ispitanika (stranica 5)

Tablica 4.1. Prikaz spolnih razlika u podržavanju prava gej muškaraca i podržavanju prava lezbijki (stranica 11)

Tablica 4.2. Prikaz razlika s obzirom na studij u podržavanju prava gej muškaraca i podržavanju prava lezbijki (stranica 12)

Tablica 4.3. Bivarijatne korelacije konstrukata kod studenata (stranica 13)

Tablica 4.4. Bivarijatne korelacije konstrukata kod studentica (stranica 13)

Tablica 4.5. Deskriptivni podaci na pojedinim česticama Skale spremnosti na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu (stranica 14)

Tablica 4.6. Prikaz spolnih razlika u spremnosti na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu (stranica 15)

Tablica 4.7. Prikaz razlika u spremnosti na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa homoseksualnih osoba u društvu s obzirom na područje studija (stranica 16)

Tablica 4.8. Deskriptivni podaci na pojedinim česticama Skale podržavanja prava gej muškaraca i lezbijki koje se odnose na gej muškarce (stranica 17)

Tablica 4.9. Deskriptivni podaci na pojedinim česticama Skale podržavanja prava gej muškaraca i lezbijki koje se odnose na lezbijke (stranica 19)

Popis slika

Slika 3.1. Zainteresiranost za pitanje ravnopravnosti osoba homoseksualne orijentacije u društvu (stranica 6)

Slika 3.2. Doticaj sa sadržajima vezanih uz ravnopravnost osoba homoseksualne orijentacije (stranica 7)

7. Literatura

1. Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge, MA: Perseus Books
2. American Psychological Association. (2008). *Answers to your questions: For a better understanding of sexual orientation and homosexuality*.
3. Bezinović, P., Marinović-Bobinac, A., & Marinović Jerolimov, D. (2005). Kratka ljestvica religioznosti: Validacija na uzorku asolescenata. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 14(1-2 (75-76)), 135-153.
4. Blackstone, A. M. (2003). Gender roles and society.
5. Brown, M. J., & Henriquez, E. (2011). Support for gay and lesbian civil rights: Development and examination of a new scale. *Journal of Homosexuality*, 58(4), 462-475.
6. Camilleri, P. & Ryan, M. (2006). Social work students' attitudes toward homosexuality and their knowledge and attitudes toward homosexual parenting as an alternative family unit: An Australian study. *Social Work Education*, 25 (3), 288-304
7. Campo-Arias, A., Herazo, E., & Cogollo, Z. (2010). Homophobia among nursing students. *Revista da Escola de Enfermagem da USP*, 44(3), 839-843.
8. Carrick, K. R. (2010). *A comparison among healthcare students at the university of Pittsburgh in attitudes about lesbians and gay men and support for lesbian and gay human rights*. University of Pittsburgh.
9. Conrad, P., & Angell, A. (2004). Homosexuality and remedicalization. *Society*, 41(5), 32-39.
10. Costa, P. A., Almeida, R., Anselmo, C., Ferreira, A., Pereira, H., & Leal, I. (2014). University students' attitudes toward same-sex parenting and gay and lesbian rights in Portugal. *Journal of homosexuality*, 61(12), 1667-1686.

11. Costa, P. A., & Davies, M. (2012). Portuguese adolescents' attitudes toward sexual minorities: Transphobia, homophobia and gender role beliefs. *Journal of Homosexuality*, 59, 1424–1442.
12. Ellis, S. J., Kitzinger, C. i Wilkinson, S. (2003). Attitudes towards lesbians and gay men and support for lesbian and gay human rights among psychology students. *Journal of homosexuality*, 44(1), 121-138
13. Galešić, M. (2003). Anketna istraživanja putem interneta: Mogući izvori pogrešaka, *Časopis za opća društvena pitanja*, 14 (1-2 (75-76)), 298-300.
14. Herek, G. M. (2004). Beyond “homophobia”: Thinking about sexual prejudice and stigma in the twenty-first century. *Sexuality Research & Social Policy*, 1(2), 6-24.
15. Herek, G. M., & Glunt, E. K. (1993). Interpersonal contact and heterosexuals' attitudes toward gay men: Results from a national survey. *Journal of sex research*, 30(3), 239-244.
16. Hewstone, M. & Strobe, W. (2001). *Uvod u socijalnu psihologiju*. Zagreb : Naklada Slap
17. Hinrichs, D. W., & Rosenberg, P. J. (2002). Attitudes toward gay, lesbian, and bisexual persons among heterosexual liberal arts college students. *Journal of homosexuality*, 43(1), 61-84.
18. Hoffman, M. L. (1977). Sex differences in empathy and related behaviors. *Psychological bulletin*, 84(4), 712.
19. Huić, A., Jelić, M., & Kamenov, Ž. (2015). Što predviđa spremnost heteroseksualnih osoba na pozitivno i negativno ponašanje prema osobama homoseksualne orijentacije?. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 23(2), 79-109.
20. Huić, A., Jugović, I., & Kamenov, Ž. (2015). Stavovi studenata o pravima osoba homoseksualne orijentacije. *Revija za socijalnu politiku*, 22(2), 219-245.
21. Jenkins, M., Lambert, E. G., & Baker, D. N. (2009). The attitudes of black and white college students toward gays and lesbians. *Journal of black studies*, 39(4), 589-613.
22. Jugović, I., & Ančić, B. (2013). Effects of religiosity and spirituality on gender roles and homonegativity in Croatia and Slovenia. *Spirituality of Balkan women breaking boundaries: The voices of women of ex-Yugoslavia*, 91-115.

23. Kamenov, Ž., Huić, A., & Jelić, M. (2019). Stavovi heteroseksualnih osoba u Hrvatskoj prema pravu na roditeljstvo lezbijki i gejeva: efekt tradicionalnog stava prema rodnim ulogama. *Revija za sociologiju*, 49(2), 231-251.
24. Kazneni zakon. *Narodne novine*, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21.
25. Kozjak Mikić, Z., & Petković, D. (2015). Stavovi prema osobama istospolne seksualne orijentacije u sektoru zdravstva i policije. *Ljetopis Socijalnog Rada/Annual of Social Work*, 22(3).
26. LaMar, L. i Kite, M. (1998). Sex differences in attitudes toward gay men and lesbians: a multidimensional perspective. *The Journal of Sex Research*, 35 (2), 189 - 196.
27. Lezbijska organizacija Rijeka „LORI“(2020). Terminologija. Posjećeno 2.4.2022. na mrežnoj stranici:
28. Mason, G., & Barr, M. (2006). Attitudes towards homosexuality: A literature review. *Sydney Institute of Criminology, Sydney Law School, University of Sydney, Australian Hate Crime Network*. Posjećeno 15.07.2023. na mrežnoj stranici: http://sydney.edu.au/law/criminology/ahcn/docs_pdfs/Mason_Barr_2006.pdf.Mason
29. Mata, J., Ghavami, N., & Wittig, M. A. (2010). Understanding gender differences in early adolescents' sexual prejudice. *The Journal of Early Adolescence*, 30(1), 50-75.
30. Milas, G. (2009). Metode istraživanja u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap.
31. Morrison, M. A., & Morrison, T. G. (2003). Development and validation of a scale measuring modern prejudice toward gay men and lesbian women. *Journal of homosexuality*, 43(2), 15-37.
32. Nierman, A. J., Thompson, S. C., Bryan, A., & Mahaffey, A. L. (2007). Gender role beliefs and attitudes toward lesbians and gay men in Chile and the US. *Sex Roles*, 57, 61-67.
33. Obiteljski zakon. *Narodne novine*, br. 103/15, 98/19.
34. Papadaki, V., Plotnikof, K., Gioumidou, M., Zisimou, V., & Papadaki, E. (2015). A comparison of attitudes toward lesbians and gay men among students of helping professions in Crete, Greece: The cases of social work, psychology, medicine, and nursing. *Journal of Homosexuality*, 62(6), 735-762.
35. Parmač, M. (2005). Stavovi studenata prema osobama homoseksualne orijentacije (diplomski rad). Zagreb : Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju.

36. Petz, B. (2005). *Psihologijski rječnik*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
37. Raguž, A., Ivasović, S., & Kukolić, E. (2018). Medijski prijepori u objavama hrvatskih dnevnih novina: primjer izvještavanja o referendumu o ustavnoj definiciji braka u 2013. godini. *Suvremene teme: međunarodni časopis za društvene i humanističke znanosti*, 9(1), 49-69.
38. Sakalli, N. (2002). The relationship between sexism and attitudes toward homosexuality in a sample of Turkish college students. *Journal of homosexuality*, 42(3), 53-64.
39. Schellenberg, E. G., Hirt, J., & Sears, A. (1999). Attitudes toward homosexuals among students at a Canadian university. *Sex roles*, 40(1), 139-152.
40. Schwartz, J. (2010) Investigating differences in public support for gay rights issues. *Journal of Homosexuality*, 57(6), 748-759.
41. Smith, S. J., Axelton, A. M., & Saucier, D. A. (2009). The effects of contact on sexual prejudice: A meta-analysis. *Sex Roles*, 61(3), 178-191.
42. Ustav Republike Hrvatske. *Narodne novine*, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.
43. Tomašević, L. (2003). Fenomenologija i moralna prosudba homoseksualnosti. *Crkva u svijetu: Crkva u svijetu*, 38(2), 241-262.
44. Whitley Jr, B. E. (2009). Religiosity and attitudes toward lesbians and gay men: A meta-analysis. *International Journal for the Psychology of Religion*, 19(1), 21-38.
45. Zakon o radu. *Narodne novine*, br. 93/14, 127/17, 98/19.
46. Zakon o suzbijanju diskriminacije. *Narodne novine*, br. 85/08, 112/12.
47. Zakon o medicinski potpomognutoj oplodnji. *Narodne novine*, br. 86/12.
48. Zakon o medijima. *Narodne novine*, br. 59/04, 84/11, 81/13.
49. Zakon o ravnopravnosti spolova. *Narodne novine*, br. 82/08, 69/17.
50. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola. *Narodne novine*, br. 92/14, 98/19.

8. Prilog

Prilog 1 – Anketni upitnik

Pred Vama se nalazi niz pitanja koji se odnosi na Vaša osobna obilježja:

1. Kojeg ste spola?

- a. Ženski spol
- b. Muški spol
- c. Ostalo _____

2. Koji odgovor najbolje opisuje vaš rodni identitet?

- a. Žena
- b. Muškarac
- c. Transrodna osoba
- d. Nebinarni rodni identitet
- e. Rodno se ne identificiram
- f. Ostalo _____

3. Koji odgovor najbolje opisuje vašu seksualnu orijentaciju?

- a. Heteroseksualna
- b. Homoseksualna
- c. Aseksualna
- d. Biseksualna
- e. Panseksualna
- f. Ne identificiram se
- g. Ostalo _____

4. Koliko godina imate? (Upisati brojkom, npr. 24)

---

5. Kojem području pripada vaš studij?

- a. biomedicina i zdravstvo
- b. biotehničke znanosti
- c. društvene znanosti
- d. humanističke znanosti
- e. interdisciplinarna područja znanosti
- f. prirodne znanosti
- g. tehničke znanosti
- h. umjetničko područje

6. Veličina mjesta u kojem ste proveli veći dio svog života do završetka srednje škole (Ukoliko ste često selili navedite veličinu mjesta u kojem ste najduže boravili do završetka srednje škole.)

- a. Manje od 1000 stanovnika
- b. 1001 do 10 000 stanovnika
- c. 10 001 do 50 000 stanovnika
- d. 50 001 do 100 000 stanovnika
- e. više od 100 001 stanovnika

Sljedeći niz pitanja odnosi se na vaše prethodne kontakte s osobama homoseksualne orijentacije i zainteresiranost za temu ravnopravnosti osoba homoseksualne orijentacije.

7. Kakvi su Vaši kontakti s osobama homoseksualne orijentacije (moguće je označiti više odgovora)

- a. nikad nisam imao/la nikakav kontakt s gej muškarcem/lezbijkom
- b. poznajem osobu koja je gej muškarac/lezbijka
- c. član/ica moje šire obitelji je gej muškarac/lezbijka
- d. član/ica moje uže obitelji je gej muškarac/lezbijka
- e. imam prijatelja/icu gej muškarca/lezbijku

6. Koliko ste zainteresirani za pitanje ravnopravnosti homoseksualnih osoba u društvu?

- a. izrazito me zanima ova tema (pratim zakonske i druge propise)
- b. prilično me zanima ova tema (pratim medije – TV, novine, internet)
- c. slabo, ne pratim tu problematiku
- d. uopće me to ne zanima

7. Jeste li u okviru nastave na svom studiju imali sadržaje povezane s temom seksualne orijentacije?

- a. uopće ne
- b. neki profesori su se usputno dotakli teme
- c. imali smo jedno cijelo predavanje posvećeno temi
- d. više termina nastave bilo je posvećeno toj temi

Sljedeći niz pitanja odnosi se na podržavanje prava gej muškaraca. Molim Vas da označite stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom, pri čemu je:

1- „Uopće se ne slažem“

7- „U potpunosti se slažem“

1. Gej muškarci trebaju biti zaštićeni Zakonom o suzbijanju diskriminacije i sličnim zakonima koji ih štite od govora i zločina iz mržnje.	1	2	3	4	5	6	7
2. Gej muškarcima ne bi trebalo biti dozvoljeno posvajanje djece.	1	2	3	4	5	6	7
3. Gej muškarcima bi trebalo biti dozvoljeno sklapanje braka.	1	2	3	4	5	6	7
4. Homoseksualna orijentacija za muškarce trebala bi biti zakonom zabranjena u Hrvatskoj.	1	2	3	4	5	6	7
5. Strani državljanin, partner gej muškarca, trebao bi dobiti ista građanska prava kao i strani državljanin, partner heteroseksualne žene.	1	2	3	4	5	6	7
6. Gej muškarci bi trebali moći slobodno pokazivati nježnost prema svojim partnerima u javnosti (držati se za ruke, zagrliti, poljubiti i sl.).	1	2	3	4	5	6	7
7. Gej muškarcima ne bi smjelo biti dopušteno razmetati se seksualnom orijentacijom u javnosti kroz povorke ponosa, parade ili javne skupove.	1	2	3	4	5	6	7
8. Državi bi trebalo biti dozvoljeno cenzuriranje časopisa, novina ili ostalih tiskanih materijala koji se bave temama vezanim uz mušku homoseksualnost.	1	2	3	4	5	6	7
9. Gej muškarcima ne bi smjelo biti dozvoljeno poučavanje i rad s djecom školske dobi.	1	2	3	4	5	6	7
10. Javne knjižnice ne bi smjele držati knjige koje se bave temama vezanim uz gej muškarce.	1	2	3	4	5	6	7
11. Novac iz državnog proračuna ne bi se trebao davati organizacijama koje promoviraju toleranciju i zaštitu ljudskih prava gej muškaraca.	1	2	3	4	5	6	7
12. Stanodavcu/ki bi trebalo biti dozvoljeno da odbije iznajmiti kuću ili stan gej muškarcu.	1	2	3	4	5	6	7

13. Pokret za prava gej muškaraca jednako je važan kao i drugi povijesni pokreti za građanska prava, poput onih protiv rasizma ili za prava žena.	1	2	3	4	5	6	7
14. Ako se otkrije da je osoba u službi vojske gej muškarac, otpuštanje tog muškarca iz vojne službe ne bi smjelo biti dozvoljeno.	1	2	3	4	5	6	7
15. Homoseksualna orijentacija potencijalnog zaposlenika ne bi smjela biti prepreka pri njegovom zapošljavanju.	1	2	3	4	5	6	7
16. Pokret za ljudska prava gej muškaraca ukazuje na pad moralnosti u Hrvatskoj.	1	2	3	4	5	6	7
17. Ako gej muškarcima damo jednaka prava kao i heteroseksualnim osobama, morat ćemo ta ista prava dati i drugim „alternativnim životnim stilovima“, poput incesta, zoofilije i poligamije.	1	2	3	4	5	6	7
18. Država se nema pravo miješati u privatni sporazumni seksualni život gej muškaraca.	1	2	3	4	5	6	7
19. Za muškarce, dobna granica za pristanak na spolni odnos trebala bi biti viša za homoseksualni spolni odnos nego za heteroseksualni spolni odnos.	1	2	3	4	5	6	7
20. Zalaganje za prava gej muškaraca ujedno pomaže i zaštititi prava svih ostalih ljudi.	1	2	3	4	5	6	7

Sljedeći niz pitanja odnosi se na podržavanje prava lezbijki. Molim Vas da označite stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom, pri čemu je:

1- „Uopće se ne slažem“

7- „U potpunosti se slažem“

1. Lezbijke trebaju biti zaštićene Zakonom o suzbijanju diskriminacije i sličnim zakonima koji ih štite od govora i zločina iz mržnje.	1	2	3	4	5	6	7
2. Lezbijkama ne bi trebalo biti dozvoljeno posvajanje djece.	1	2	3	4	5	6	7
3. Lezbijkama bi trebalo biti dozvoljeno sklapanje braka.	1	2	3	4	5	6	7
4. Homoseksualna orijentacija za žene trebala bi biti zakonom zabranjena u Hrvatskoj.	1	2	3	4	5	6	7
5. Strana državljanica, partnerica lezbijke, trebala bi dobiti ista građanska prava kao i strana državljanica, partnerica heteroseksualnog muškarca.	1	2	3	4	5	6	7
6. Lezbijke bi trebale moći slobodno pokazivati nježnost prema svojim partnericama u javnosti (držati se za ruke, zagrliti, poljubiti i sl.).	1	2	3	4	5	6	7
7. Lezbijkama ne bi smjelo biti dopušteno razmetati se seksualnom orijentacijom u javnosti kroz povorke ponosa, parade ili javne skupove.	1	2	3	4	5	6	7
8. Državi bi trebalo biti dozvoljeno cenzuriranje časopisa, novina ili ostalih tiskanih materijala koji se bave temama vezanim uz žensku homoseksualnost.	1	2	3	4	5	6	7
9. Lezbijkama ne bi smjelo biti dozvoljeno poučavanje i rad s djecom školske dobi.	1	2	3	4	5	6	7
10. Javne knjižnice ne bi smjele držati knjige koje se bave temama vezanim uz lezbijke.	1	2	3	4	5	6	7

11. Novac iz državnog proračuna ne bi se trebao davati organizacijama koje promoviraju toleranciju i zaštitu ljudskih prava lezbijki.	1	2	3	4	5	6	7
12. Stanodavcu/ki bi trebalo biti dozvoljeno da odbije iznajmiti kuću ili stan lezbijki.	1	2	3	4	5	6	7
13. Pokret za prava lezbijki jednako je važan kao i drugi povijesni pokreti za građanska prava, poput onih protiv rasizma ili za prava žena.	1	2	3	4	5	6	7
14. Ako se otkrije da je osoba u službi vojske lezbijka, otpuštanje te žene iz vojne službe ne bi smjelo biti dozvoljeno.	1	2	3	4	5	6	7
15. Homoseksualna orijentacija potencijalne zaposlenice ne bi smjela biti prepreka pri njenom zapošljavanju.	1	2	3	4	5	6	7
16. Pokret za ljudska prava lezbijki ukazuje na pad moralnosti u Hrvatskoj.	1	2	3	4	5	6	7
17. Ako lezbijkama damo jednaka prava kao i heteroseksualnim osobama, morat ćemo ta ista prava dati i drugim „alternativnim životnim stilovima“, poput incesta, zoofilije i poligamije.	1	2	3	4	5	6	7
18. Država se nema pravo miješati u privatni sporazumni seksualni život lezbijki.	1	2	3	4	5	6	7
19. Za žene, dobna granica za pristanak na spolni odnos trebala bi biti viša za homoseksualni spolni odnos nego za heteroseksualni spolni odnos.	1	2	3	4	5	6	7
20. Zalaganje za prava lezbijki ujedno pomaže i zaštitu prava svih ostalih ljudi.	1	2	3	4	5	6	7

Sljedeći niz pitanja odnosi se na spremnost na ponašanja usmjerena na poboljšanje statusa osoba homoseksualne orijentacije u društvu. Molim Vas označite stupanj spremnosti na sljedeća ponašanja pri čemu je:

1- “uopće ne”

5 - “sigurno da”

1. Posjećivanje kulturnih manifestacija/festivala (npr. Queers festival)	1	2	3	4	5
2. Potpisivanje peticije za povećanje/ostvarivanje prava osoba homoseksualne orijentacije	1	2	3	4	5
3. Zauzimanje za ravnopravnost osoba homoseksualne orijentacije u raspravama/razgovorima s prijateljima ili poznanicima	1	2	3	4	5
4. Sudjelovanje u povorci ponosa	1	2	3	4	5
5. Glasovanje za povećanje/ostvarivanje prava osoba homoseksualne orijentacije	1	2	3	4	5
6. Uključivanje u rad nevladinih udruga koje zastupaju osobe homoseksualne orijentacije	1	2	3	4	5